

הקדמונים... עד שת"ל חכמתי עמדה לי, ומצאתי חן שהרשוני להדפיס ספרי התלמוד, מה שלא היה מאז ומקדם.

בזכות התורה שבעל פה

לסיום, ממעשה רשעותם של הנוצרים ניתן להעריך את גודל חשיבות לימוד התורה שבעל פה, ובפרט התלמוד. במשך דורות רבים קיבלו היהודים בשתיקה את תוצאות הצנזורה, שכל התנגדות לה עלולה היתה להחמיר את המצב ולגרום לעוד גזירות ח"ו.

כדרך העולם, נתבטלה הגזירה מעצמה לאחר מלחמת העולם הראשונה. ברם, צלקות הצנזור נשארו כמעט בכל מסכתות הש"ס. בספר "חסרונות הש"ס" השתדלו למלא את הצלקות, אולם אי אפשר היה לשחזר ולהחזיר את כל מה שאבד או שונה. יהי רצון שלמודנו בתורה שבעל פה יתן נחת רוח לבורא עולם, ונזכה לראות בנים ובני בנים עוסקים בתורה לשמה.

הנצרות בדורנו

כיום ניתן היה לחשוב שכל הרשעות, השנאה והאנטישמיות של הנוצרים כלפינו הן נחלת ההיסטוריה, אולי רק דברים שהיו פעם, בזמן מן הזמנים. אמנם חל שיפור גדול ביחסים בין היהדות לדתות הגויים, בפרט לאחר מלחמת העולם השנייה בעקבות השואה הנוראה.

אולם, גם לכך יש גבול: עדיין עומד בעינו הכלל של "עשו שונא ליעקב", אם כי בלבושים אחרים. כיום באה שנאה זו לביטוי בשני אופנים: האפיפיור העומד בראש הכנסייה, ותחבולות חדשות שנועדו להכשיל יהודים ולהביאם לידי התנצרות.

המאבק הרוחני

ידוע שהאפיפיור נחשב בעיני חלקם של הנוצרים כממשיכו וכהתגלמותו של יש"ו הנוצרי. הוא נחשב כאב הטומאה, ומרוכזים בידו כוחות אדירים להשפיע על מליוני מאמיני הנצרות הקתולית, בין לטוב ובין לרע. לכן, נפסקה ההלכה על ידי רבי יוסף שלום אלישיב שיש לו דין שהוא עצמו עבודה זרה. יוצא, איפוא, שיש איסור גמור ללחוץ את ידו, או אפילו להתכופף קצת לפניו.

האפיפיור הראשון שביקר בארץ ישראל היה פאולוס השישי. ביקורו בשנת תשכ"ד חולל סערה גדולה בקרב כל שכבות העם, החל מראש הממשלה ועד לתושבי הכפרים בגליל. כידוע, לא מצינו בתולדות הנצרות שום אפיפיור שהתייחס באופן חיובי כלפי היהודים. יתרה מזו, בשנות השואה מילאה הכנסייה פיה מים, והאפיפיור פיוס ה-12 שתק לנוכח הידיעות המחרידות על הזוועות המתרחשות במחנות ההשמדה. אף לא אפיפיור אחד מני אז לחש שמץ